

★ ΦΙΛΟΣΟΦΗΘΗΙ ΣΚΕΥΕΙΣ ★

Τ Ο Ι Δ Ε Ω Δ Ε Σ

ΣΚΟΠΟΣ τῆς ἀπὸ αἰώνων ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἐκδηλουμένης εἴτε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἴτε ἐν τῇ τέχνῃ, εἶνε ἡ προαγωγή τούτων εἰς τὴν ἀπόλυτον τελειότητα. Ἄλλ' εἶναι δυνατὴ ἡ τελειότης αὕτη, τὴν ὁποῖαν τόσον ἐπιμόνως ἐπιζητεῖ ὁ αἰώνιος Καλλιτέχνης, ὁ ζωγράφος, ὁ μουσικός, ὁ ποιητής, ὁ γλύπτης — ὁ αἰώνιος

Ἐπιστήμων, ὁ ἰατρός, ὁ χημικός, ὁ φυσιολόγος ἐν γένει. — Ὁ ἄνθρωπος θὰ γίνῃ ποτὲ τέλειος καὶ ἡ πλατωνικὴ πολιτεία θὰ λάβῃ ποτὲ ἐφαρμογὴν;

Ἴδου τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐξήτασεν ἡ νεώτερα φιλοσοφία.

Ὁ ἄνθρωπος ἐξῆλθεν ἀπὸ μίαν τρώγλην δυστυχίας καὶ ἤρχισε τὸν δρόμον τοῦ ἄγριου, ἀπολίτιστος, δυστυχῆς, ἀλλὰ μὲ ἐν ἐφόδιον πάντοτε, μίαν δύναμιν ἐνυπάρχουσαν εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ, τὴν τάσιν πρὸς τὰ βελτίω, τὸ δαιμόνιον ἐκείνο, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἔρως. Διὰ τούτου προοδεύει, δημιουργεῖ κατὰστασιν κρείττονα τῆς πρώτης καὶ σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων ἀναπτύσσει τὰς ἐν ἑαυτῷ ὑπάρχουσας ἠθικὰς δυνάμεις ἀντιλαμβανόμενος τὴν εὐδαιμονίαν διάφορον ἢ παλαιότερον. Τί εὐγενὲς αἰσθημα τῆς φιλοδοξίας! Ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Καλλιτέχου εἰς τὴν τέχνην αὐτοῦ, ἡ αὐταπάρνησις τοῦ ἐρευνητοῦ Ἐπιστήμονος ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελιξίῃ τῆς ιδέας ἐντονώτερα αὐτοῦ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως, αὐτῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωὴν.

Εἶναι ἄπειρα τὰ παραδείγματα τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἠθικῆς ταύτης δυνάμεως εἰς τοιοῦτο σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἢ ἀναπτεροῦται ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, νὰ ἀποπνευματοῦται, οὕτως εἶπεῖν, ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἀκούῃ τόσον γόησσαν τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως τοῦ καὶ νὰ ἐπιτελῇ τὰ ἐπιτάγματα αὐτῆς καθιστάμενος ὑπέρτερος πάσης θυσίας, ἀληθῶς μέγας.

Ἄλλ' ἡ τόσον ἐντονος αὕτη φυσικὴ δύναμις εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ καταφθάσῃ ἡ ἐπιστήμη καὶ τέχνη τὴν ἀπόλυτον τελειότητα, τὴν ὁποῖαν ἐπιζητεῖ;

Ἐπερὰν τῆς τῶν ἀνθρώπων σκέψεως πτέρυγιζει τὸ ἰδεώδες, εἶπεν ὁ Πλάτων, τὸ ὁποῖον εὐρισκόμενον ἔκτος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων ὑπάρχει ἀπολύτως· καὶ ἡ αἰώ-

νία σταδιοδρομία τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καθόλου ἔχει ἓνα σκοπὸν, νὰ καταφθάσῃ τὴν ἰδεώδη τελειότητα.

Ἡ δὲ λογικὴ τῆς προόδου ἔχει ὡς ἀναγκαῖον συμπέρασμα τὸ δυνατόν τῆς πραγματώσεως τῆς τελειότητος ιδέας ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ καὶ τῇ Τέχνῃ.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐνέχει ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ τὴν ἀδυναμίαν, τὸ ἐλάττωμα· καὶ ἡ ἀδυναμία, αὕτη οὕσα φυσικὴ εἰς αὐτόν, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκλείψῃ παντελῶς οὐδὲ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἐξελιξίως του, καθόσον δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ποτέ, ὡς λέγει ὁ Ferdinand Broussaille, ὁ ὁποῖος παριστᾷ τὴν ἀδυναμίαν ταύτην μερικῶς διὰ τῶν ἐξῆς: «Πάντοτε κατελήφθην ἀπὸ μίαν ἀπέχθειαν πρὸς τὸν λευκὸν χάρτην, ὁ ὁποῖος μὲ ἐκάλει νὰ ἐρίσω ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀόριστον, τὸ ὁποῖον ἔφερον ἐν ἐμοί· τότε ἐνόουν ὅτι ὁ καλλίτερος τρόπος τῆς ἀποκαλύψεώς μου ἦτο νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν ἑαυτόν μου καὶ τοῦτο αἰσθάνεται ὁ μουσικός, ὁ ζωγράφος, ὁ ποιητής — ὁ Ἐπιστήμων καθόλου».

Ἐπάρχει μίαν ἀδυναμίαν ἐγκεχαραγμένην εἰς τὴν ὑλικὴν τοῦ ὑπόστασιν, ἡ ὁποία χαλαροῖ τὴν δύναμιν τῆς δημιουργίας. Ταύτην ὁ Μαλαρμέ ἀνεύρισκε παντοῦ, εἰκονίζων διὰ τῶν ἐξῆς στίχων:

... Καὶ εἰς τὴν ὑπαρξίν μου, τὴν ὁποῖαν τὸ μαῦρον αἷμα κινεῖ, ἡ ἀδυναμία σύρεται ὡς μακρὸν χάσμα. Διότι τὸ ἐλάττωμα κατατρῶγον τὴν φυσικὴν μου εὐγενίαν μου ἔχει ἐντυπώσει τὴν στειρότητά του... Ὁ ποιητὴς πολλάκις ἀδύνατος καταχρᾶται τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ αἰσθανόμενος μίαν καταστρεπτικὴν θλίψιν νὰ κρατῇ τὴν ψυχὴν τοῦ κενῆν...»

... Τὸ ἐλάττωμα λοιπὸν δὲν θὰ ἐπιτρέπη ποτὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ καταφθάσῃ τὸ τέλειον κατὰ τὸν Stephane Mallarmé.

Ὁ ποιητὴς δὲν θὰ πραγματώσῃ ποτὲ τὴν ἀπόλυτον ιδέαν τῆς ποιήσεως, ὁ ζωγράφος δὲν θὰ ἀπομιμηθῇ τελείως τὴν φύσιν, ὁ μουσικός δὲν θὰ γίνῃ κύριος τῆς συγκινήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ ἐπιστήμων δὲν θὰ σηκώσῃ ἐντελῶς τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου τὸν καλύπτοντα τὴν φύσιν καὶ ἡ ἰδεώδης πλατωνικὴ πολιτεία δὲν θὰ λάβῃ ποτὲ ὑπόστασιν.

Πάντοτε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς προόδου ὁ ἄνθρωπος θὰ μείνῃ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ ἰδεώδους, τὸ ὁποῖον, φαίνεται, ἀφύσικον εἰς τὸν κόσμον ποῦτον, ὑπάρχει — τίς οἶδεν — ἀλλαχοῦ.

Ἐν Παρισίοις

B. ΜΕΝΤΣΕΛΙΔΗΣ